

**چهارمین کارگاه فنی مشارکت کشاورزان در مدیریت
شبکه‌های آبیاری و زهکشی (اصول و روش‌های کاربردی)
۸ دی ماه ۱۳۸۴**

تشکل‌های آبران - گذشته - حال - آینده

جواد خورشیدی فر^۱

چکیده:

امروزه آنچه بیشتر متصدیان شبکه‌های آبیاری را به مدیریت تشکل‌های آبران متمایل می‌نماید، بحث اقتصادی و تعدیل نیروی انسانی در شرکت‌های بهره‌بردار می‌باشد. همکاری تشکل‌های آبران در مدیریت شبکه‌های آبیاری باعث کاهش پرسنل و همچنین هزینه‌های بهره‌برداری و نگهداری می‌گردد. مدیریت تشکل‌ها در شبکه‌های آبیاری با توجه به حضور دائم ایشان در محل، راندمان بهتر کاربرد آب و بهبود توزیع آب را در شبکه‌های آبیاری بدنبال دارد. این نتایج در شبکه‌های جدید تفاوت‌هایی را در پی دارد. در این مقاله ضمن بررسی مدیریت تشکل‌ها در شبکه‌های آبیاری نمونه در جهان، با ذکر پیشینه‌ای از مدیریت آبیاری توسط آبران در گذشته و طومار شیخ بهایی در شبکه آبیاری زاینده‌رود، تشکل‌های آبران در بخش‌های مختلف این شبکه معرفی می‌گردد. در ادامه پیشرفت انتقال مدیریت آبیاری در این شبکه مورد بررسی قرار گرفته است. آنچه می‌تواند در برنامه آرمانی مدیریت شبکه‌های در حال بهره‌برداری توسط تشکل آبران باشد، ایجاد فضای فرهنگی جهت تحویل کل شبکه به این تشکل‌ها می‌باشد. انجام برنامه‌های ترویجی توسط وزارت جهاد کشاورزی و وزارت تعاون، همچنین اعمال قانون برنامه پنج ساله توسعه کشور، می‌تواند راه رسیدن به این هدف را هموارتر نماید.

۱- مقدمه:

با ایجاد کانال‌های آبیاری جهت انتقال آب از منابع سطحی با فواصل زیاد به مزرعه مواردی چون جلوگیری از برداشت غیر مجاز از کانال، لایروبی و تخلیه کانال از موانع جریان آب همچنین بازسازی

۱- کارشناس شرکت میراب زاینده رود - عضو کارگروه کمیته منطقه‌ای آبیاری و زهکشی اصفهان

قسمت‌های تخریب شده، مواردی که امروزه تحت عنوان مدیریت بهره‌برداری و نگهداری از شبکه‌ها مطرح می‌گردد، همچنین تأمین هزینه‌های مربوط به شبکه و عقد قرارداد توزیع آب ضرورت یافت. امروز آنچه بیشتر متصدیان امر را به مدیریت تشکلهای آبران متمایل می‌نماید، بحث اقتصادی و تعدیل نیروی انسانی در شرکت‌های بهره‌برداری می‌باشد. همکاری تشکلهای آبران در مدیریت شبکه‌های آبیاری باعث کاهش پرسنل همچنین هزینه‌های بهره‌برداری و نگهداری می‌گردد. مدیریت تشکلهای در شبکه‌های آبیاری با توجه به حضور دائم ایشان در محل، دارای راندمان بهتر و اثرپذیری بیشتری است. بدین ترتیب مدیریت تشکلهای آبران در شبکه‌های توزیع آب در جهان جایگاه خود را یافته و در کشور عزیزمان نیز طی برنامه‌های پنج ساله دوم و سوم توسعه کشور به آن تأکید خاص گردیده است.

۲- حضور تشکلهای مردمی در مدیریت منابع آب در گذشته

حضور تشکلهای در امور مربوط به آب و آبیاری با توجه به مدیریت در نظام‌های بهره‌برداری و فقدان مدیریت متمرکز و یا دولتی، سابقه‌ای بس طولانی و شاید در حد سابقه پیدایش آبیاری دارد. برای نمونه در کشور کره تشکلهای زارعین چند صد سال سابقه دارد. در گذشته در این کشور گروه‌های مصرف‌کننده آب مبتنی بر منابع آب از جمله چشمه‌ها و بندهای آبرگیر شکل می‌گرفت. در سال ۱۹۰۶ حاصل ۹۰ سال حرکت‌های مردمی و حمایت‌های آگاهانه دولتی، ۵۰۰ هزار هکتار (حدود ۵۶٪ کل اراضی) تحت پوشش ۱۰۶ انجمن و ۱۸۰ هزار هکتار (حدود ۲۰/۳٪ کل اراضی) تحت پوشش گروه‌های کوچک مردمی (FIG) قرار گرفت. قانون این اتحادیه‌ها هر ده سال یکبار مورد اصلاح و تکمیل قرار می‌گیرد. در این کشور سازمانی دولتی برای بهره‌برداری بهینه از منابع آب و خاک وجود ندارد این سازمان توسط تشکلهای رسمی ایجاد شده و امروزه به عنوان یک ارگان دولتی سیاست‌گذاری و توسعه، اداره امور کشاورزی، شیلات و جنگل را به عهده گرفته است (۱).

در کشور اسپانیا تشکیل تشکلهای را به فرهنگ اسلامی و مسیحیان رومی در قرن‌های ۱۹ و ۲۰ نسبت داده‌اند. اولین تشکل در اسپانیا در حدود هزار سال پیش ایجاد گردیده است. سازمان انجمن‌های آبیاری در قوانین این کشور تعریف نگردیده و این انجمن‌ها براساس قوانین اعراب و رومی‌ها اداره می‌گردیده است. اولین قانون آب در سال ۱۸۶۶ به اجرا گذاشته شد. ۱۰۶ سال بعد یعنی در سال ۱۹۸۵ قانون جدید تصویب گردید که از ۱۱۳ ماده، ۱۱ ماده آن به انجمن مصرف‌کنندگان آب برمی‌گردد. در سال ۱۹۹۹ این قانون علاوه بر آبهای سطحی آبهای زیرزمینی را نیز تحت پوشش قرار داد. جایگاه حقوقی انجمن‌های آبیاری مستقل از اعضا انجمن می‌باشد ولی انجمن اجازه خرید، فروش، مبادله قرارداد برای هر کار قانونی را به نمایندگی از طرف اعضا دارد. بطور کلی انجمن‌های آبیاری وظیفه مدیریت آبیاری عمومی، توزیع آب و حل و فصل مسائل بین مصرف‌کنندگان را به عهده دارند (۱).

مدیریت تشکلهای مردمی بر بهره‌برداری از آب زاینده‌رود دارای سابقه‌ای کهن و شاید برابر سال‌های آبرگیری زاینده‌رود است. برابر طومار شیخ بهائی زاینده‌رود به ۳۳ بخش آبخور تقسیم گردیده است. از این

۳۳ بخش ۱۰ بخش متعلق به بخش‌های لنجان و النجان، ماربین و جی و رود شیتن، جمعاً به میزان ۳۰ سهم و سه سهم متعلق به کراج می‌باشد. بدین ترتیب ۳۳ سهم فوق به ۲۷۵ سهم ریزتر تقسیم می‌گردد. این تقسیم در نمودار شماره ۱ نشان داده شده است.

برابر تقسیم‌بندی فوق، نظام اجرائی طومار شیخ بهائی به شرح ذیل تعریف شده است:

برای اجرای تقسیم‌نامه و کنترل سهام مادی‌ها در بین بلوکات آبخور زاینده‌رود، از طرف ۳۳ نفر نماینده رودخانه (بابت ۳۳ سهم اصلی) یک نفر میراب که معمولاً سمت معتبری دارد انتخاب می‌شود. از بین معتمدین بلوک آبخور، بلوک جی که منطقه میانه آبخور رودخانه نیز می‌باشد، درحال حاضر سمت میراب رودخانه را عهده‌دار می‌باشد. هر یک از بلوکات آبخور از ۲۷۵ بلوک تشکیل شده و دارای یک سرکشیک بوده‌اند. منظور از اصطلاح کشیک‌های بخش‌های لنجان و النجان، ماربین و جی، رود شیتن و برآرن و کراج می‌باشد. هر یک از مادی‌ها نیز دارای کشیک یا کشیک‌هایی بوده‌اند. براساس طومار در سراسر رودخانه از پل مارنان تا پل‌کله جمعاً ۲۵۲ تا ۲۷۵ کشیک منظور شده است. تعداد مرد قاصد (کشیک) به نسبت مقدار دبی مادی و سهمی که از آب سهمیه هر بلوک به آن مادی تعلق می‌گرفته، تعیین می‌شده است. وظیفه کشیک دائمی نبوده و فعالیت آنها در پایان ماه عقرب (۲۴ آبان) هر سال پایان می‌یافته است.

۳- تجربه‌های جهانی در انتقال مدیریت آبیاری

علاوه بر مشارکت خودجوش کشاورزان در مدیریت منابع و سیستم‌های آبیاری (بطور غیررسمی) در سال‌های دهه ۱۹۸۰ در سیستم‌های دارای مدیریت دولتی، از طریق برنامه‌های ابتکاری و نوگرایانه سعی شده که مشارکت سازمان یافته در میان کشاورزان در جهت مدیریت سیستم‌های آبیاری ترویج داده شود. این نوع مشارکت را (I.M.T) می‌نامند. این نوع تشکله‌ها به دلایل مختلف از قبیل فشارهای مالی، قطع یارانه دولتی، ناتوانی دولت در حفظ شبکه‌ها و بهبود وضعیت بهره‌برداری شکل گرفته و مشغول بکار شده‌اند. این تشکله‌ها اکثراً شامل تشکله‌هایی بوده‌اند که برنامه‌ریزی همه جانبه برای آنها توسط دولت انجام گرفته یا اینکه بخش کوچکی از بهره‌برداری توسط دولت به تشکلی واگذار گردیده است. از نمونه اول می‌توان ایجاد تشکل در کشورهای آمریکا و مکزیک را مثال زد (۱).

انتقال مدیریت در Columbia Basin در ایالات متحده و در سطح ۲۳۰ هزار هکتار طی یک برنامه پنج ساله انجام گردید. در این انتقال، انتقال حقا به با ارائه ضوابط قانونی، همچنین تفویض اختیار کامل مالی با ارائه موافقت‌نامه‌های لازم برای خدمات بین دولت، مدیریت ناحیه و بهره‌برداران و انتقال پرسنل بخش دولتی به تشکلی آبران صورت پذیرفت. این امر ضمن کاهش هزینه‌ها و بهبود راندمان تحویل آب، نوگرایی فنی و بهبود بازدهی اقتصادی کشاورزی آبی را در پی داشت.

در مکزیک بروز وضعیت بحرانی از نظر مالی باعث سریع‌ترین اقدامات ایجاد تشکل‌های مردمی گردید. در شرایط قبل از ایجاد تشکل‌ها، آب بهای دریافتی از هشتاد و دو شبکه آبیاری با پوشش ۳/۵ میلیون هکتار فقط جوابگوی ۲۰٪ هزینه بوده است. با بررسی بعمل آمده از سال ۱۹۹۴ کمیسیون ملی آب (CAN)

تأسیس گردیده و با ایجاد شعباتی طی سه سال ۳/۳۳ هکتار به ۴۴۷ انجمن آبیاری (W.U.A) و ۱۰ اتحادیه واگذار گردید طی این برنامه، طی دو مرحله بخش‌های ۵۰۰۰ تا ۱۸۰۰۰ هکتاری برای پوشش کانال‌ها و زهکش‌های فرعی ایجاد و در مرحله بعدی مسئولیت اداره کانال‌ها و زهکش‌های اصلی را به عهده گرفتند. در این سیستم هر اتحادیه با در نظر گرفتن خودکفایی مالی اکیپ‌های متخصص را متشکل از یک نفر مدیر عامل و تعدادی سر میراب و یک نفر سرپرست نگهداری تشکیل داد و در ادامه به تدریج ساختارهایی نظیر مراکز آموزشی، انسیتوی تخصصی شکل گرفته و آب بها به صورت هشتاد درصد در اختیار انجمن‌ها، ۱۲٪ در اختیار اتحادیه‌ها جهت شبکه‌های اصلی و هشت درصد در اختیار کمیسیون ملی جهت امور سدها و برنامه‌های آموزشی قرار گرفت.

نمونه‌هایی از مشارکت آب‌بران در سطح کوچک را می‌توان در سریلانکا و فیلیپین مشاهده نمود. در کشور فیلیپین ایجاد تشکل‌ها از طریق تعدادی تسهیل‌گر آغاز گردید. این تسهیل‌گران با همکاری با کشاورزان ایشان را برای پذیرش مدیریت آبیاری به عنوان تشکل آب‌بران آماده کردند. با ایجاد این تشکل‌ها مالکیت و مسئولیت مدیریت سیستم آبیاری، بطور رسمی به تشکل‌های آب‌بران انتقال داده شد. این اقدام موجب توانمندسازی کشاورزان در تجهیز منابع، به عهده گرفتن امور قراردادهای، قبول وظایف و تعهدات متنوعی در ارتباط با آبیاری گردید. با این عمل ضمن قطع یارانه‌های بخش آبیاری این قسمت از دولت به صورت یک نهاد خودگردان و بدون اتکا به بودجه دولتی اداره می‌شود. در کشور سریلانکا اراضی با وسعت بیش از یک هزار هکتار توسط بخش دولتی اداره می‌شدند. از سال ۱۹۸۸ برنامه مشارکت‌مدارانه جهت انتقال مدیریت بهره‌برداری و نگهداری شبکه‌های کوچک و میان مقیاس و شبکه‌های اصلی به تشکل آب‌بران آغاز گردید. هدف از این برنامه کاهش هزینه‌های دولت، بهبود بهره‌برداری و نگهداری و اعتلای بازدهی شبکه‌ها از طریق تشکل آب‌بران می‌باشد. در این کشور نیز کار با تسهیل‌گران اجتماعی آغاز شد ایشان نقش مؤثری را در مستندسازی فرآیند برنامه و اثرات آن ایفا نمودند. طی جلساتی که با اتحادیه‌های کشاورزان گذاشته شد رویکردی مشارکت‌مدارانه در سیستم‌های آبیاری اصلی ایجاد شد. در سال ۱۹۹۲ اتحادیه‌های کشاورزان به رسمیت شناخته شد و در سال ۱۹۹۴ به کشاورزان ابلاغ گردید در صورت قبول مدیریت از پرداخت آب بها به دولت معاف می‌باشند. علیرغم اقدامات فوق با توجه به عدم برخورد مشارکت‌مدارانه با قوانین و وجود مالکیت عملاً در این تشکل انتقال مسئولیت از سیستم دولتی انجام نگرفته است و کماکان دولت در امور مربوط به تعمیرات اساسی همچنین امور مالی دخالت دارد. ایجاد تشکل‌ها باعث کاهش هزینه‌ها در سیستم نگردید. اعتلای کیفیت بهره‌برداری و نگهداری یا بازدهی کشاورزی یا اقتصادی کشت آبی را موجب نشده است.

۴- سابقه ایجاد تشکل‌ها در شبکه‌های آبیاری نکوآباد و آبشار اصفهان

از سال ۱۳۴۸ با شروع احداث شبکه‌های جدید نکوآباد و آبشار نظام بهره‌برداری در مناطق دارای شبکه‌های مدرن شکل دیگری گرفت. در این مناطق با استفاده از سیستم بهره‌برداری مادیهای سنتی، نظام

جدید بهره‌برداری پیاده گردید. در این شبکه‌ها آب در هر دریچه به تشکلهای تحویل می‌گردید. بدین صورت که برای هر دریچه فرم‌هایی برای تعیین یک نماینده تهیه شده و در اختیار آب‌بران قرار می‌گرفت. این فرم‌ها امروزه در سازمان آب منطقه‌ای اصفهان، به فرم شماره ۱ معروف است. بدین صورت کلیه ارتباطات سازمان آب با این نماینده برقرار بود و عقد قرارداد و تحویل آب به کشاورزان توسط نماینده مذکور صورت می‌پذیرد.

وصول آب بها و مقابله با متجاوزین و بهره‌برداران غیرمجاز در محدوده هر نماینده، به عهده او می‌باشد و بخش بهره‌برداری دولتی یا وابسته به دولت، در این زمینه هیچ اقدامی نمی‌نماید.

این نظام کماکان در شبکه‌های آبیاری نکوآباد و آبشار برقرار می‌باشد که در بعضی موارد مانند قرارداد مادی گرکن که از کانال شماره ۱ شبکه راست در منطقه مبارکه آبیاری می‌نماید، بخش وسیعی از آب‌بران را در برمی‌گیرد. در حال حاضر این نظام بهره‌برداری در شبکه‌های نکوآباد و آبشار در حال اجرا می‌باشد. علی‌رغم تلاش‌های انجام شده، نظام فوق‌الذکر راه کمال را طی ننموده است. دلایل عمده این مهم مواردی به شرح ذیل می‌باشد:

- ۱- گستردگی شبکه و تعدد آب‌بران، اختلاف سلیقه‌ها را به همراه دارد.
 - ۲- سابقه زیاد سیستم بهره‌برداری دولتی، وابستگی بیش از پیش آب‌بران به این سیستم را باعث شده است.
 - ۳- عدم وجود فرهنگ همیاری و تعاون در منطقه
 - ۴- کافی نبودن تلاش‌های فرهنگی انجام شده جهت ایجاد تشکل آب‌بران
- با این حال وجود سیستم مذکور در طومار شیخ بهایی که در شبکه سنتی در حال اجرا می‌باشد و سیستم جاری در شبکه‌های نکوآباد و آبشار را می‌توان از کهن‌ترین نظام‌های همکاری تشکل آب‌بران در مدیریت بهره‌برداری از آب‌های سطحی دانست.

۵- مدیریت تشکل‌های آب‌بران در شبکه‌های آبیاری جدید

با تأکید مدیریت تشکل‌های آب‌بران در قانون دوم و سوم توسعه کشور و پیگیری وزارت نیرو در این رابطه، اقداماتی برای نیل به این هدف، در شبکه‌های آبیاری زاینده‌رود صورت گرفت. این اقدامات عمدتاً توسط شرکت بهره‌برداری برنامه‌ریزی و توسط معاونت بهره‌برداری سازمان آب منطقه‌ای اصفهان پیگیری می‌گردد. در این قسمت اقدامات انجام شده، در بخش‌هایی از شبکه آبیاری زاینده‌رود به شرح ذیل ارائه می‌شود:

- ۱- شبکه مهیار: این شبکه که جهت آبیاری دشت مهیار و در ادامه جهت آبیاری دشت جرقویه احداث گردیده است، از بند آبیگر کارخانه ذوب‌آهن اصفهان آغاز می‌شود. انتقال آب تا ابتدای دشت مهیار، شامل ۳۶ کیلومتر کانال اصلی است که عمدتاً انتقال آب از سر دهنه به ابتدای دشت را به عهده دارد. این کانال با توجه به اینکه ابتدای آن مسیر مادی مبارکه اصفهان را قطع می‌کند، با سه دریچه به نام‌های اشیان،

کروند و مبارکه وظیفه تحویل آب به این مادی را انجام می‌دهد. بعد از ۳۶ کیلومتر انتقال آب توسط این کانال، از طریق شانزده کیلومتر کانال اصلی و ۶۵ کیلومتر کانال فرعی آبرسان، آب دشت مهیار تأمین می‌شود. وسعت اراضی این دشت حدود ۱۳۰۰۰ هکتار می‌باشد که در حال حاضر با توجه به محدودیت منابع آب حدود ۶۰۰۰ هکتار آن زیر کشت می‌باشد.

آبگیری این شبکه عملاً از سال ۱۳۷۶ آغاز شده و شبکه از نیمه دوم این سال وارد مدار بهره‌برداری گردید. از همان ابتدا با توجه به وضعیت شبکه و همچنین ساختار اجتماعی بهره‌برداران، پتانسیل ایجاد تشکل و در نهایت واگذاری مدیریت به مردم وجود داشت. بطوریکه از همان ابتدا دستگاه بهره‌برداری که زیر نظر شرکت بهره‌برداری اداره می‌شد، از سیستم موجود در این جهت استفاده می‌نمود. کشاورزان دشت مهیار از سال ۱۳۶۳ اقدام به ایجاد شرکت تعاونی کشاورزی نموده بودند. این تشکل که با سرمایه‌گذاری همه کشاورزان دشت ایجاد شده بود، وظیفه تحویل کود و سم و سایر نهاده‌های کشاورزی به کشاورزان را به عهده داشت. با مساعی انجام شده توسط شرکت بهره‌برداری و حمایت بی‌دریغ سازمان آب، عملاً از سال ۱۳۸۰ امور بهره‌برداری فقط بر انتقال آب از سر دهنه تا پایان محدوده دشت مهیار در کانال اصلی نظارت دارد و کانال‌های فرعی و امور مربوطه توسط شرکت تعاونی فوق‌الذکر اداره می‌گردد.

نتیجه همکاری تعاونی با امور بهره‌برداری، کارکرد شبکه با راندمان بالاتر، و کاهش نیروی انسانی (حدود ۳۰٪ شرایط مشابه) بوده است. همین امر خود به خود هزینه پرسنلی در شبکه را به یک سوم تقلیل داده است. همچنین با توجه به اینکه مدیریت بهره‌برداری توسط خود کشاورزان انجام می‌شود، مسائل مربوط به تعمیرات جزئی سریع‌تر انجام یافته و در رابطه با تعمیرات اساسی با همراهی تشکل این امور سریع‌تر و بهتر انجام می‌گردد. قرارداد فروش آب با تعاونی منعقد می‌شود، به این ترتیب تعداد قرارداد فروش آب از حدود ۵۰ قرارداد، به یک قرارداد کاهش یافته است.

۲- شبکه جرقویه: این شبکه که از کیلومتر ۷۵ شبکه مهیار آغاز می‌گردد، جهت آبیاری دشت جرقویه احداث شده است. این دشت که در ۵۰ کیلومتری جنوب شرقی شهر اصفهان واقع شده است، در سال‌های اخیر با افزایش برداشت از آب‌های زیرزمینی، اکثر قنوات خشک شده و سطح آب‌های زیرزمینی در دشت هر سال پائین‌تر رفته است. لذا به منظور ایجاد زمینه‌های مناسب جهت اشتغال و رونق بخشیدن به فعالیت‌های کشاورزی و رفع محرومیت از منطقه، طرح اشتغال و توزیع آب به جرقویه در دستور کارکنان آب منطقه‌ای اصفهان قرار گرفت.

شبکه جرقویه شامل ۱۵ کیلومتر کانال انتقال و ۶۸ کیلومتر کانال فرعی می‌باشد. کشت غالب منطقه شامل گندم، جو، یونجه، پنبه، چغندر قند، ذرت، ارزن، باغات مو و انگور می‌باشد.

اشتراک آب در شبکه جرقویه، بصورت یکجا به تشکل آبران فروخته شده است، لذا تنها راه کشاورزان برای تحویل آب از طریق تشکل آبران بوده است. لذا از سال ۱۳۸۲ تشکل آبران جرقویه، مدیریت بهره‌برداری در شبکه را به عهده گرفت. برای انتقال این وظیفه به کشاورزان، شرکت بهره‌برداری یک

قرارداد با تشکل آب‌بران منعقد نمود و کلیه امور بهره‌برداری اعم از تحویل آب، تعمیرات جزئی و غیره را به تشکل آب‌بران سپرده شد. اگرچه این عمل ضمن تسهیل در بهره‌برداری، باعث تعدیل تعداد پرسنل اداری در امور بهره‌برداری گردیده است، ولیکن ضعف مدیریت در امر نگهداری تأسیسات شبکه، از نقاط ضعف این تشکل می‌باشد.

۳- شبکه برخوار: شبکه برخوار در شمال شهرستان اصفهان واقع شده است این شبکه وظیفه آبیاری دشت برخوار را به عهده دارد. کانال برخوار شامل کانال انتقال به طول ۲۸ کیلومتر و دو کانال اصلی شامل برخوار جنوبی یا حاجی‌آباد به طول ۲۵ کیلومتر و کانال برخوار شمالی به طول ۳۲ کیلومتر و همچنین ۱۶۰ کیلومتر کانال فرعی می‌باشد. این شبکه از دریچه شماره ۱۹ کانال چپ نکوآباد آبیاری می‌کند.

بهره‌برداری این شبکه از سال ۱۳۷۵ آغاز گردید و تا قبل از خشکسالی سال ۱۳۸۰ فقط کانال انتقال و کانال اصلی برخوار جنوبی به بهره‌برداری رسیده است. از این پس با شروع مجدد بهره‌برداری از شبکه، کانال حاجی‌آباد و کانال‌های فرعی و از سال ۸۲ کل شبکه به بهره‌برداری رسید. با توسعه شبکه و بهره‌برداری کامل از آن، از سال ۱۳۸۲ عملاً مدیریت تشکل‌های آب‌بران در شبکه آغاز گردید. بطوریکه طی این سال و سال‌های بعد کلیه امور مربوط به بهره‌برداری شامل عقد قرارداد، کنترل دریچه‌ها، تعمیرات جزئی شبکه‌های فرعی به عهده تشکل می‌باشد.

در این شبکه در مقایسه با شبکه مشابه آن که دارای مدیریت دولتی می‌باشد، کاهش پرسنل و تسهیل عقد قرارداد و بهره‌برداری از کانال بخوب مشهود می‌باشد.

۴- شبکه رود شیتن: این شبکه که در بین شبکه‌های جدیدالاحداث دارای شرایط خاص می‌باشد. این شبکه که به منظور تلفیق با شبکه سنتی در حال بهره‌برداری احداث گردیده است، در قسمتی از شبکه، ساختار مدیریت سنتی آب‌بران وجود داشته است.

شبکه رود شیتن که برای بهبود کشاورزی اراضی تحت آبیاری شبکه سنتی رود شیتن و همچنین توسعه کشت در وسعت ۲۲۰۰۰ هکتار احداث شده است. این شبکه‌ها از رودخانه و توسط سد انحرافی رود شیتن آبیاری می‌شوند و شامل دو بخش اصلی شمالی و جنوبی می‌باشد.

شبکه شمالی دارای ۸۳ کیلومتر کانال اصلی و ۷۴ کیلومتر کانال فرعی بوده که اراضی منطقه در شمال زاینده‌رود را آبیاری می‌نماید. این کانال مادی‌های مروان خرم، شریف‌آباد و قورتان را در شبکه مدرن تلفیق می‌نماید.

شبکه رود دشت جنوبی دارای ۸۰ کانال اصلی و ۸۰ کانال فرعی بود. اراضی منطقه در جنوب زاینده‌رود را آبیاری می‌نماید. این کانال تلفیق مادی‌های شاکرم، فیض‌آباد، خرچوم (خورچان)، جندیج و شانزده ده را به عهده دارد.

این شبکه ۲۰۰۰۰ هکتار اراضی سطح شبکه را بهبود بخشیده و ۲۲۰۰۰ هکتار توسعه خواهد داشت. همانگونه که ذکر شد اراضی آبخور آب‌های سطحی تحت مدیریت تشکل اداره گردیده در حال حاضر هر مادی تلفیق شده دارای یک نماینده در شبکه مدرن می‌باشد. با انجام این مهم شبکه رود دشت شمالی با

حدود ۱۵۷ کیلومتر کانال، توسط یک نفر کارشناس، یک نفر تکنسین و سه نفر میراب اداره می‌گردد. عقد قرارداد با هر مادی تلفیق شده توسط سر مادی انجام گرفته و تعمیرات جزئی کانال‌ها به عهده آبران می‌باشد.

۶- نتیجه گیری:

چنانچه ذکر شد اعمال مدیریت آبران در شبکه‌های آبیاری در شبکه‌های جدید در زاینده رود آغاز شده است و تقریباً در کلیه شبکه‌های جدید زاینده‌رود، آب فقط در کانال اصلی توسط شرکت بهره‌بردار هدایت شده و سپس در محل هر کانال فرعی تحویل تشکل‌ها می‌گردد. با توجه به قدمت بهره‌برداری از شبکه‌های آبخار و نکوآباد و فضای فرهنگی موجود در این شبکه‌ها، توسعه تشکل فراتر از درجه‌ها نیازمند فعالیت و کار فرهنگی بیشتری می‌باشد.

آنچه می‌تواند برنامه آرمانی در مدیریت شبکه‌های بهره‌برداری توسط تشکل آبران باشد، ایجاد فضای فرهنگی جهت تأسیس تعاونی‌های آبران و تحویل کل شبکه به ایشان می‌باشد. انجام برنامه‌های ترویجی توسط وزارت جهاد کشاورزی و وزارت تعاون، همچنین اعمال قانون برنامه پنج ساله دوم و سوم مبنی بر انحصار تحویل آب به تشکل‌های آبران می‌تواند راه رسیدن به این هدف را هموارتر نماید. در کنار این برنامه‌ها اعمال سیاست‌های تشویقی ضمن پشتیبانی مالی تشکل‌ها برای بقا و ادامه راه می‌تواند مثرتر باشد. برنامه‌هایی از قبیل پرداخت یارانه به تشکل‌ها یا به زبان دیگر تخفیف مبلغ آب بها در این راستا باعث پیشبرد اهداف برنامه‌های کشور در راستای اعمال مدیریت تشکل‌های آبران در شبکه‌های آبیاری می‌باشد.

قدردانی: بدینوسیله از مساعی و راهنمایی‌های آقای مهندس کیوان‌پور مدیر عامل محترم شرکت میراب زاینده‌رود و همچنین معاونت محترم بهره‌برداری سازمان آب منطقه‌ای اصفهان تقدیر می‌نماید.

۷- منبع مورد استفاده:

۱- حیدریان، سیداحمد و همکاران، ۱۳۸۲. انتقال مدیریت: روش‌ها، موانع و راهکارها، کارگاه مشارکت آبران در مدیریت شبکه‌های آبیاری، کمیته ملی آبیاری و زهکشی ایران،